

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Данило Світлана

к. е. н., доцент

<https://orcid.org/0000-0003-3300-7172>

Цап Олександра

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Сегеда Анастасія

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Лисканич Роман

здобувач вищої освіти бакалаврського рівня

Спеціальність Підприємництво та торгівля

Кафедра менеджменту, підприємництва та торгівлі

Ужгородський торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету, Україна

Торговельна підприємницька діяльність протягом багатьох років є однією з найбільш високорентабельних галузей економіки країни. Глобалізаційні процеси та інші виклики несуть значний вплив на діяльність торговельних підприємств та рівень розвитку торгівлі держави. [1].

Підприємництво відіграє суспільно важливу роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Підприємницькі структури створюють найбільшу частку доданої вартості, задовольняють попит на переважну більшість товарів і послуг, а також створюють найбільшу кількість робочих місць для громадян, які є джерелом доходу для значної частини населення. Завдяки їх діяльності зменшується рівень безробіття, поліпшується рівень життя людей, а також знижується соціальна напруга [2].

Варто зазначити, що саме торговельні підприємства є одним із найпоширеніших видів здійснення підприємницької діяльності в Україні. Об'єктами торговельного підприємництва виступають матеріальні цінності, а саме товари, які можуть вироблятися на підприємстві, або купуватися підприємством спеціально для здійснення торгівлі. Також, об'єктами можуть виступати супутні товари та послуги, пакування товару, фасування товару, післяпродажний сервіс, технічне обслуговування та ін.

Як і будь-яка підприємницька діяльність, торговельна має ряд характерних ознак:

- можливість здійснення своєї діяльності на території України та за кордоном;
- креативність під час ведення господарської діяльності;

- самосійне прийняття рішень щодо діяльності підприємства;
- ризиковість прийняття рішень;
- ініціативність [1,3]

Питання ефективного функціонування і розвитку малого і середнього бізнесу є актуальним для будь-якої цивілізованої держави. Більшість економістів, як науковців так і аналітиків-практиків стверджують, що сегмент малого та середнього підприємництва (МСП) формує економічне зростання найбільших економік світу. І у цьому немає сумніву - це факт, оскільки саме ці підприємства кількісно становлять більше 90,0% усіх зареєстрованих підприємств в Польщі та Україні.

Втім, домінуючі позиції малого та середнього бізнесу в економіках країн зумовлені не стільки кількісними показниками, скільки специфічними функціями та ролями. Зокрема, малі підприємства виступають чинником гнучкості й стійкості економічної системи, забезпечують її орієнтацію на потреби конкретних споживачів, а також виконують вагому соціальну місію, створюючи робочі місця та формуючи джерела доходів для широких верств населення.

Малі та середні підприємства разом із фізичними особами-підприємцями відіграють ключову соціальну роль, що полягає у створенні зайнятості та сприянні професійній підготовці населення. Малий бізнес відзначається підвищеною мобільністю, оперативною реакцією на коливання ринкових умов, інноваційним характером діяльності, орієнтацією на виробництво унікальних товарів і послуг, а також розглядається як альтернатива традиційним формам найманої праці.

Ключовим чинником слід вважати те, що розвиток малого й середнього підприємництва формує підґрунтя для становлення середнього класу. Крім того, сплата податків і забезпечення надходжень до державного бюджету з боку МСБ зменшують бюджетне навантаження та скорочують потребу у фінансуванні програм соціального захисту найбільш уразливих верств населення.

Наслідки кризових явищ 2014 та 2020 років (збройний конфлікт на сході України, анексія Криму, суспільно-політичні процеси, пов'язані з євроінтеграційним курсом, а також пандемія COVID-19 із запровадженими у 2019–2021р. обмеженнями) найбільш відчутно позначилися на діяльності малого бізнесу. Саме ця категорія підприємств зазнала істотного зниження показників прибутковості, рентабельності, інвестиційної та інноваційної активності, ніж середній і великий бізнес. Разом із тим, завдяки своїй природі малий і мікробізнес продемонстрував низку позитивних рис - сприяння зайнятості населення, витрати на утримання персоналу та його навчання, виплату заробітної плати, а також надання послуг індивідуального спрямування [4].

Ключовими особливостями розвитку галузі торгівлі в Україні є домінування серед суб'єктів торговельного підприємництва фізичних осіб підприємців. Кількість фізичних осіб, які здійснюють свою підприємницьку діяльність у галузі торгівлі зазнає змін в бік скорочення. Натомість кількість підприємств торгівлі є більш сталою. Аналіз динаміки кількості суб'єктів торговельного

бізнесу вказує на зменшення кількості торговельних підприємств. А саме, 2014 рік, коли було зафіксовано зменшення кількості торговельних підприємств на 15%, та 2022 рік- на 30%.

Таким чином, основною причиною зменшення кількості торговельних підприємств є втрата територій внаслідок агресивних військових дій з боку сусідньої держави. Зазначимо, що скорочення кількості суб'єктів торговельного підприємництва відбувалось на фоні зростання обсягу реалізованої ними продукції, тобто товарообороту. У 2021 році, тобто до початку військового стану обсяг товарообороту фізичних осіб підприємців зріс порівняно із 2011 роком більше ніж у 4,5 рази або на 476,1 млрд. грн, а обсяг товарообігу підприємств торгівлі більше ніж у 3,5 рази або на 3797,9 млрд. грн.

Серед чинників зниження прибутковості торговельного бізнесу можна відмітити:

- зростання закупівельної ціни;
- зростання логістичних витрат;
- зростання витрат на електроенергію;
- обмеження максимальної ціни на товари;
- зростання безробіття та низький рівень купівельної спроможності кінцевого споживача;
- погіршення бізнес-клімату;
- міграція;
- зниження обсягів експорту та втрата надходжень до бюджету з окупованих підприємств тощо.

Орієнтованість торговельного бізнесу на кінцевого споживача є ще однією особливістю здійснення підприємницької діяльності в даній сфері. В умовах високого рівня конкуренції та насиченості галузі торгівлі продавцями, прибуток та ефективність підприємницької діяльності визначаються споживчим попитом та споживчими вподобаннями [5].

Щодо міграції, то за оцінками ООН, з 24 лютого 2022 р. з України виїхало 4,2 млн осіб. До цього у період з 21 по 23 лютого з Донецької та Луганської областей до РФ переїхало 113 тис осіб. Майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни. Ці втрати можуть призвести до дефіциту робочої сили в Україні та уповільнення темпів відновлення економіки після війни. Також важливими питаннями для вітчизняного підприємництва в умовах воєнного стану є відновлення ланцюгів постачання, збуту та/або пошуку іноземних партнерів. Особливо актуальними є ці дії для постраждалих через наслідки від війни суб'єктів підприємництва, щоб вони змогли відновити виробничі та операційні процеси та були здатні виконувати нові замовлення та генерувати продажі в найкоротші терміни [6].

Запровадження нових регуляторних норм сприятиме зростанню рівня корпоративної відповідальності, підвищенню інвестиційної привабливості національної економіки та поглибленню інтеграційних процесів України в

європейський економічний простір. Підвищена прозорість системи звітності забезпечить можливість більш комплексного аналізу соціальних та екологічних ефектів господарської діяльності підприємств, що, своєю чергою, стимулюватиме розвиток та інституціоналізацію сталих практик у бізнес-середовищі.

Одночасно бізнес України очікують ще нові зміни - уряд пропонує скасувати 63 застарілі та надмірні нормативні акти, які ускладнюють роботу підприємств. Відповідний законопроект №13554 спрямовано на ліквідацію зайвої бюрократії та зниження адміністративних витрат для бізнесу.

Згідно з даними Кабінету Міністрів України, значна частина дозвільних документів або дублює функції один одного, або втратила актуальність, не відповідаючи сучасним вимогам господарської діяльності. Одним із найбільш дискусійних аспектів реформи є скасування дозволу на здійснення практик народної медицини, відомих у суспільстві як «цілительство». Крім того, передбачається ліквідація обов'язкових процедур сертифікації небезпечних факторів у медичній сфері, що має знизити адміністративне навантаження на заклади охорони здоров'я та забезпечити більш гнучкі умови функціонування. [7].

Також, варто визнати, що вагомим інструментом державної підтримки бізнесу в умовах війни є пряме регулювання. Державні інституції здатні не лише надавати фінансову допомогу підприємцям, а й сприяти у знаходженні шляхів вирішення нагальних виробничих питань шляхом надання експертної та консультаційної допомоги. Національний бізнес в теперішній надскладній ситуації потребує фахових відповідей на ряд актуальних бізнес-питань: зокрема, щодо податкових змін, запроваджених в українському законодавстві, форс-мажорних обставин, трудових правовідносин в умовах війни, переміщення бізнесу, логістики, експорту та імпорту, грантових програм тощо.

Список використаних джерел

1. Валінкевич Н., Коценко М. Особливості функціонування торговельного підприємництва в умовах сучасних викликів. Економіка та суспільство. 2024. Вип. №63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-4>
2. Сергійчук С., Сергійчук Д. Сучасні виклики і перспективи для розвитку вітчизняного підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2024. Вип. №63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-43>
3. Господарський кодекс України в редакції від 19.08.2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436> (Дата звернення: 03.09.2025р.)
4. Бортнік С.М. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство, 2022. Вип. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-46>
5. Райтер Н. І., Мацьків Г. В. Особливості здійснення підприємницької діяльності в торгівельній галузі. Ефективна економіка. 2024. Вип. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.57>

6. Левчинський, Д., Ступнікер, Г., Каширнікова, І., Зозуля, Н. Підприємництво України в умовах воєнного стану. Економічний простір. 2022. Вип. №181. С.110-114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-19>
7. З 2026 року бізнес в Україні звітуватиме за європейськими нормами: ключові новації. URL: <https://abiznes.com.ua/z-2026-roku-biznes-v-ukraini-zvituvatyme-za-ievropeyskymy-normamy-kliuchovi-novatsii-5521/> (Дата звернення: 06.09.2025р.)

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Прінц Володимир

аспірант

Кафедра міжнародної економіки

Західноукраїнський національний університет, Україна

У сучасному світі мілітаризація національних економік виступає багатовимірним явищем, що охоплює масштабну перебудову виробничої структури, управління державними фінансами, формування нових інституційних практик, зростання фінансування для розвитку військово-промислового комплексу тощо.

Сучасні національні економіки дедалі більше відчують на собі вплив процесів мілітаризації, яка в нинішніх реаліях поєднує в собі елементи традиційної гонки озброєнь та високотехнологічних інновацій. Для багатьох держав вона виражається як своєрідна відповідь на наявні та потенційні зовнішні загрози та водночас створює довгострокові виклики для фінансової та соціальної стабільності. Наслідки цього процесу варіюються від поглиблення конфліктів до змін в геополітичному балансі.

У такому контексті стає очевидним, що мілітаризацію неможливо розглядати виключно як фактор безпеки. Вона набуває форми комплексного соціально-економічного явища, що має прямий вплив на зміну інституційної структури держав, формування нових підходів до розподілу ресурсів і ставить під загрозу довгострокову сталість розвитку певної країни [1]. Щодо сталого розвитку, то його сутність трактують як невід'ємну частину міжнародної політики багатьох країн, які прагнуть досягти економічного зростання, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу та майбутнім поколінням [2]. Варто зазначити, що сталий розвиток, в свою чергу, посилює соціально-економічну та інституційну безпеку, створюючи умови для економічного зростання та соціальної інтеграції.

Дослідження понять мілітаризація та сталий розвиток, через їх взаємозв'язок, викликає ряд суперечностей: з одного боку, ресурси спрямовуються на підтримку військової оборони, відволікаючи їх від важливих